

Radicalisering – De rol van de school ...

Maart 2017.

Marinus Giesing,

Coördinator leerlingenzorg CSG Comenius.

Inhoudsopgave

Inleiding	3
1. Radicalisering, een nadere verkenning	4
2. De signalering	6
3. De aanpak	7
4. Relevante begrippen	8
Bijlagen	9
Radicalisering: het individuele gesprek aangaan	
Radicalisering: hoe ga je het gesprek aan in de klas?	

Inleiding.

Het onderwerp Radicalisering is de laatste jaren sterk in de belangstelling komen te staan door indringende politieke en maatschappelijke ontwikkelingen, op internationaal en nationaal niveau. Hiermee is het onderwerp ook het onderwijs binnengekomen. Hierbij kan het gaan om een gespreksonderwerp bij bepaalde vakgebieden, maar ook kan een school geconfronteerd worden met jongeren die zelf radicaliseren. Het is moeilijk in te schatten of en in welke mate de school wordt geconfronteerd met dit laatstgenoemde verschijnsel. Echter, de school moet zich hier tenminste op voorbereid hebben door te weten waarop men moet letten en hoe men het beste kan handelen. Het omgaan met radicalisering maakt deel uit van het veiligheidsbeleid van de schoolorganisatie.

De overheid ziet een belangrijke preventieve rol weggelegd voor het onderwijs bij het bestrijden van radicalisering. Jongeren komen op school in contact met andere jongeren met diverse achtergronden en overtuigingen. Door elkaars achtergrond te leren kennen en begrijpen kunnen jongeren opgroeien tot verantwoordelijke burgers. Kinderen die al vroeg een gevoel van burgerschap wordt bijgebracht en die hebben geleerd om op een open manier een dialoog te voeren over hun normen en waarden, blijken later minder vatbaar te zijn voor radicale denkbeelden.

In deze notitie wordt beschreven wat we onder radicalisering verstaan, hoe we het kunnen signaleren en op welke manier we er het best mee om kunnen gaan.

Inleiding.

Het onderwerp Radicalisering is de laatste jaren sterk in de belangstelling komen te staan door indringende politieke en maatschappelijke ontwikkelingen, op internationaal en nationaal niveau. Hiermee is het onderwerp ook het onderwijs binnengekomen. Hierbij kan het gaan om een gespreksonderwerp bij bepaalde vakgebieden, maar ook kan een school geconfronteerd worden met jongeren die zelf radicaliseren. Het is moeilijk in te schatten of en in welke mate de school wordt geconfronteerd met dit laatstgenoemde verschijnsel. Echter, de school moet zich hier tenminste op voorbereid hebben door te weten waarop men moet letten en hoe men het beste kan handelen. Het omgaan met radicalisering maakt deel uit van het veiligheidsbeleid van de schoolorganisatie.

De overheid ziet een belangrijke preventieve rol weggelegd voor het onderwijs bij het bestrijden van radicalisering. Jongeren komen op school in contact met andere jongeren met diverse achtergronden en overtuigingen. Door elkaars achtergrond te leren kennen en begrijpen kunnen jongeren opgroeien tot verantwoordelijke burgers. Kinderen die al vroeg een gevoel van burgerschap wordt bijgebracht en die hebben geleerd om op een open manier een dialoog te voeren over hun normen en waarden, blijken later minder vatbaar te zijn voor radicale denkbeelden.

In deze notitie wordt beschreven wat we onder radicalisering verstaan, hoe we het kunnen signaleren en op welke manier we er het best mee om kunnen gaan.

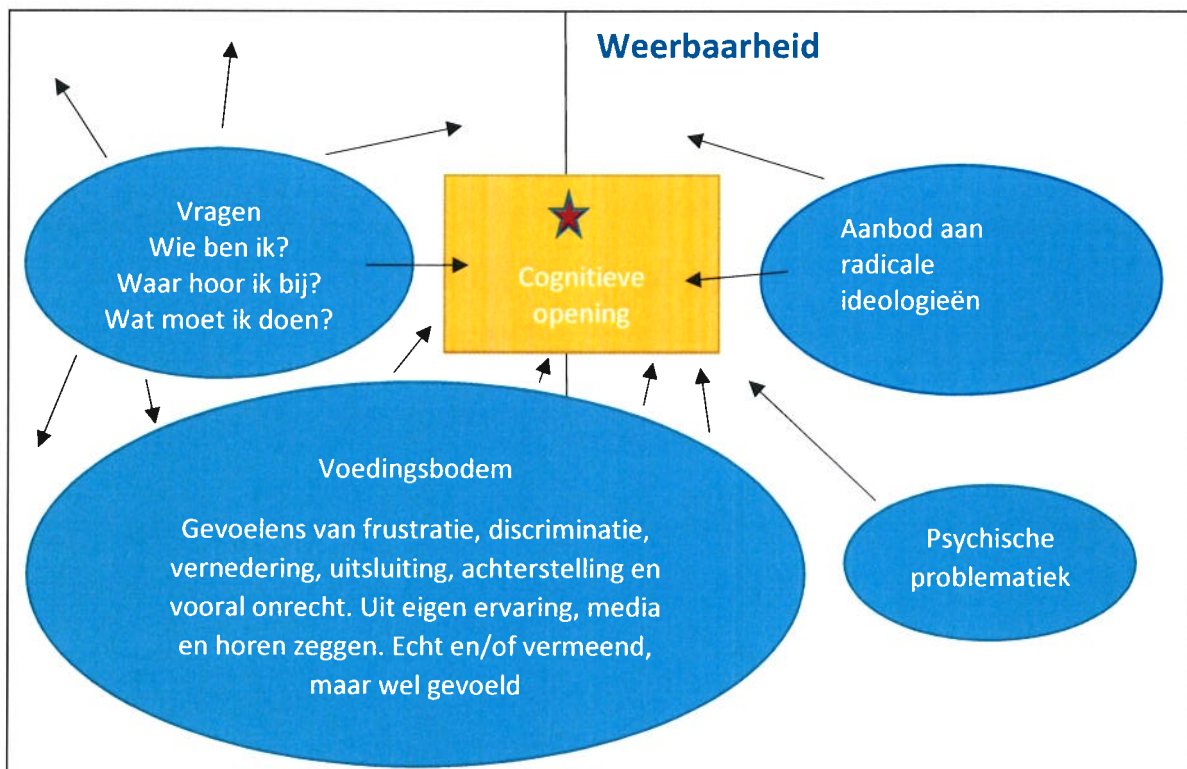
1. Radicalisering, een nadere verkenning

Bij radicalisering wordt in de huidige tijd vooral gedacht aan mensen met een islamitische levens-overtuiging. Echter, het kan ook betrekking hebben op andere religies, dierenrechten of politieke overtuigingen. In elk geval is de school in de samenleving een plek waar radicalisering zichtbaar kan worden. Vandaar dat de signalerende rol van de school als zeer waardevol wordt gezien.

Radicalisering kan als volgt gedefinieerd worden: 'het proces waarbij een persoon of groep in toenemende mate opvattingen ontwikkelt die op gespannen voet met of haaks staan op de democratische rechtsorde, waarbij die persoon of groep steeds meer bereid is om daar in de praktijk consequenties aan te verbinden, zowel in handelen als in verbale of schriftelijke uitingen'.

Radicalisering ontstaat niet zomaar. Vaak is er sprake van een voedingsbodem bestaande uit gevoelens van achterstelling, discriminatie, onrecht en uitsluiting. Deze gevoelens kunnen uit eigen ervaring ontstaan, maar ook onder invloed van de media of van horen en zeggen. Ook kunnen factoren als een beperkt sociaal netwerk, een persoonlijke crisis, slechte schoolprestaties, een slecht arbeidsperspectief en psychische problemen eraan bijdragen. Verder zoeken jongeren naar hun identiteit en worstelen ze met allerlei levensvragen.

Het proces van radicalisering begint vaak als mensen met onbeantwoorde vragen hun antwoorden vinden in radicale ideologieën en zich deze ideologieën eigen gaan maken. De hiervoor genoemde voedingsbodem maakt mensen hier meer of minder ontvankelijk voor en draagt bij aan de snelheid van het proces. De genoemde aspecten kunnen zorgen voor een 'cognitieve opening', waardoor de jongere vatbaar wordt voor radicale ideeën. In het vraag- en aanbodmodel (Recognising Radicalisering, 2008) wordt dit grafisch weergegeven.

De weg naar radicalisering gaat een jongere vaak op door gevoelens van frustratie. De jongere meent bijvoorbeeld dat de bestaande sociale omgeving (inclusief de school) onvoldoende effectief optreedt tegen discriminatie. Vervolgens kiest de jongere dan een andere route door bijvoorbeeld afstand te nemen van de heersende cultuur en contact te zoeken met groepen die eenzelfde standpunt huldigen. Hierbij geldt, dat de jongere open staat voor radicale ideeën. De kwetsbare jongere kan dan ...

- ✓ het niet bereiken van succes wijten aan discriminatie, waardoor bepaalde emoties sterker naar boven komen;
- ✓ het vertrouwen in autoriteiten (incl. de school) verliezen;
- ✓ een groter bewustzijn ontwikkelen van groepsidentiteiten – er wordt meer gecommuniceerd in wij-zij termen en het gevoel leeft dat groepen elkaar beconcurreren;
- ✓ op zoek gaan naar een groep met een heel duidelijke identiteit;
- ✓ de overtuiging aanhangen, dat de groep een effectieve aanpak biedt tegen de ervaren onrechtvaardigheid van de samenleving.

De meeste personen die gewelddadig gedrag ontwikkelen door zich aan te sluiten bij een radicale groep zijn jong en meestal tussen de 15 en 25 jaar oud. Extremistisch gedrag kan een kick geven en een zekere status. De extremistische groep kan houvast bieden voor je gedrag, je levensstijl en je uiterlijk. Dit kan voor jongeren die graag ergens bij willen horen aantrekkelijk zijn.

Terroristische activiteiten kunnen een aantrekkelijk experiment zijn voor jongeren die op zoek zijn naar hun identiteit. De combinatie van spanning en roem maakt het extra aantrekkelijk. Bedenk hierbij dat radicale groepen hun jongeren een kant-en-klare identiteit te bieden hebben, inclusief richtlijnen voor gedrag en uiterlijkheden.

Uit recent onderzoek onder voormalige geradicaliseerde jongeren is naar voren gekomen, dat veel van deze jongeren een problematische opvoedingssituatie achter de rug hebben. Hierbij kan gedacht worden aan ziekte in het gezin, echtscheiding, een ontoegankelijke en weinig betrokken vader, een zwakke sociaal-economische positie. Van de in het onderzoek ondervraagde jongeren gaf 50% aan dat dit ertoe leidde, dat ze deze situatie wilden ontvluchten. Zo groeide er een sterk gevoel van boosheid, frustratie en machteloosheid.

2. De signalering

Een jongere die op zoek is naar zijn identiteit is erg beïnvloedbaar door de mensen om hem heen, dus ook door onderwijsprofessionals, die vanuit hun functie goed in staat geacht moeten worden om radicalisering te signaleren.

Het is nadrukkelijk niet zo, dat bij de signalering een afvinklijstje gehanteerd kan worden: als dit en dat spelen is er dus sprake van ... Maar jongeren die radicaliseren laten vaak een verandering zien in hun gedrag en voorkomen. De radicalisering kan zich voltrekken in een proces van enkele weken, maar ook kan het een aantal jaren duren. Een jongere die via familie of vrienden bekend is met een extremistische groepering loopt een hoger risico om zelf ook te radicaliseren. In een dergelijk geval is extra waakzaamheid geboden. In elk geval doet de school, in geval van signalering, een melding bij de senior beleidsadviseur openbare orde van de gemeente Leeuwarden.

In dit proces vallen diverse aspecten op, waarbij gezegd moet worden dat bij sommige mensen alle aspecten gelden en bij anderen slechts een paar. Als er sprake is van een combinatie van deze kenmerken is het zaak om echt alert te zijn.

Opvallende aspecten kunnen zijn:

- ✓ de houding tegenover de maatschappij en de autoriteiten wordt negatiever;
- ✓ het gevoel om ergens (juist niet) bij te horen of een groeiend gevoel om bij een bepaalde (politieke) groep te horen wordt manifest;
- ✓ oude vriendschappen worden verbroken en vervangen door nieuwe vrienden uit de radicale groep;
- ✓ kleding en uiterlijk veranderen, bijvoorbeeld een andere haarstijl (laten groeien, afscheren) of tatoos laten zetten die het symbool zijn van een bepaalde groep;
- ✓ het woordgebruik over etnische, religieuze of politieke groeperingen valt op;
- ✓ de manier van contact maken met anderen verandert;
- ✓ de schoolprestaties vertonen een negatieve ontwikkeling;
- ✓ het schoolverzuim valt op;
- ✓ de vrijetijdsbesteding ondergaat een verandering.

Het is van belang om heel bewust te signaleren en derhalve voorzichtig te zijn met de duiding van signalen. Een aantal aandachtspunten:

- ✓ stigmatiseer niet; radicalisering komt bijvoorbeeld niet alleen voor onder jongens of moslims, er zijn ook rechtsradicalen;
- ✓ orthodoxie en radicalisering zijn twee verschillende dingen;
- ✓ het hebben van bepaalde opvattingen hoeft nog niet tot actie te leiden; radicalisme is soms een driver achter maatschappelijke veranderingen;
- ✓ bespreek signalen met collega's en externen die de jongere kennen; meerdere signalen uit verschillende invalshoeken kunnen een zorgwekkend beeld geven, een afzonderlijk signaal verdient relativering;
- ✓ leg bij een vermoeden van ronselen of dreigend vertrek naar bijv. Syrië direct contact met de politie.

3. De aanpak

Radicalisering kan het best aangepakt worden door persoonlijk contact van mensen die de radicaliserende persoon goed kennen. Professionals in scholen of hulpverleningsinstanties kunnen volgen hoe een jongere zich ontwikkelt. Door te observeren, goed te luisteren en ondersteuning te bieden in een positieve identiteitsontwikkeling kan er hulp geboden worden.

Binnen de school zijn de mentor en de coördinator de eerstaangewezenen om met de leerling in gesprek te gaan. Het is hierbij belangrijk om het gesprek zo laagdrempelig mogelijk te maken en te houden. Het is verstandig om voor of n.a.v. een dergelijk gesprek overleg te voeren met de coördinator leerlingenzorg en/of de orthopedagoog. Eventueel kan er bij een vervolg voor gekozen worden om de jongere in contact te brengen met de interne vertrouwenspersoon.

Wat kan er gedaan worden?

- ✓ wees je ervan bewust dat bepaalde veranderingen in uiterlijk, gedrag en functioneren van een jongere kunnen duiden op radicalisering;
- ✓ steun een positieve identiteitsontwikkeling bij een kwetsbare jongere; heb interesse in de hobby's en talenten en breng de jongere in contact met positieve groepen en rolmodellen;
- ✓ wees als professional beschikbaar voor ondersteuning en advies;
- ✓ zorg ervoor dat meldingen van discriminatie of racisme op school eerlijk en zorgvuldig worden afgehandeld;
- ✓ blijf in gesprek met een jongere waarover je je zorgen maakt met het oog op eventuele radicalisering. Vraag rechtstreeks wat er speelt. Neem contact op als de jongere niet meer op school komt of niet meer deelneemt aan bepaalde activiteiten;
- ✓ informeer jongeren op school over de manier waarop ronselaars van extremistische groepen te werk gaan;
- ✓ geef zo nodig en waar mogelijk steun aan de ouders van een radicaliserende jongere;
- ✓ leg contact met een professioneel netwerk in de buurt, zoals de gemeente, de politie en het maatschappelijk werk.

Maak je je zorgen over iemand in je school vanuit de gedachte dat die radicaliseert, dan zijn er drie belangrijke zaken die je moet overwegen:

1. Wel of niet het gesprek aangaan ...

Heb je al eerder met deze persoon gesproken, dan kun je dit gerust doen. Benoem je zorgen over bijvoorbeeld de gezondheid en de studieresultaten, maar neem niet het woord 'radicalisering' in de mond.

2. Het delen van de zorgen met andere professionals ...

Dit kun je gerust doen als je als expert bezorgd bent. Neem hierbij wel de grenzen die de privacy-wetgeving vereist in acht.

3. Het inzetten van een interventie ...

Het besluit hiervoor moet altijd genomen worden door een multidisciplinaire groep professionals. Treedt iemand toe tot een radicale groep of spreekt diegene namens een groep, dan moet er ingegrepen worden. Uiteraard is dit een zaak van politie en justitie.

Wat je niet moet doen ...

- ✓ ga er niet vanuit dat het automatisch een reden voor zorg is als een jongere zich bekeert tot een bepaalde religie of zich aan een bepaalde politieke richting verbindt;
- ✓ grijp alleen in als dit echt noodzakelijk is, anders kun je het probleem nog groter maken;
- ✓ geef iemand niet het gevoel, dat je hem/haar eruit hebt gepikt om een negatieve reden.

4. Relevante begrippen

Activisme: het naar buiten brengen van idealen op buitenparlementaire maar legale wijze, dus binnen de grenzen van de democratie

Polarisatie: de verscherping van tegenstellingen tussen groepen in de samenleving die kan resulteren in spanningen tussen deze groepen en toename van segregatie (langs etnische en religieuze lijnen)

Extremisme: handelen over de grenzen van de democratische rechtsstaat heen en zich bedienen van illegale acties. Extremisme is een uitkomst van een radicaliseringsproces, waarbij een persoon of groep uiteindelijk bereid is de strijd aan te gaan voor ingrijpende veranderingen in de samenleving.

Bijlagen

Radicalisering: het individuele gesprek aangaan (Stichting School & Veiligheid)

Radicalisering: hoe ga je het gesprek aan in de klas? (Stichting School & Veiligheid)

Radicalisering: het individuele gesprek aangaan

Pedagogische taak

In lijn met de minister van Onderwijs is Stichting School & Veiligheid van mening dat je niet kunt wegstijgen wanneer je vermoedt dat een of meerdere leerlingen radicaliseren. Het signaleren en het onderzoeken van niet-pluis gevoelens behoort tot de pedagogische taak van de school. Maar wanneer ga je met een individuele leerling hierover het gesprek aan? Hoe voer je zo'n gesprek en wat doe je na afloop?

"Het was allemaal niet waar", zeiden mijn leerlingen. Die redacteuren van Charlie Hebdo zijn helemaal niet vermoord. Het zou één groot complot zijn van de Amerikanen, in hun ogen terroristen."

"Ik heb me vier dagen beroerd gevoeld. Ik stop met lesgeven, dacht ik. Wat een achterlijk zootje. Hoe verzin je het om in een complot te geloven? Je ziet de beelden toch, hoe kunnen ze zoiets afschuwelijks niet geloven?"

Trudy Coenen, docent op Montessori College Oost in Amsterdam, *Trouw* (23 februari 2015)

• • •

Geef jezelf de ruimte

Soms zegt een leerling iets dat je recht in je hart raakt. Dat doet iets, en brengt je wellicht uit balans. Ga op zo'n moment niet direct het gesprek aan. Gun jezelf de tijd om jezelf te vinden en het gesprek voor te bereiden. Maar vermijd het niet.

"Als leerlingen op jouw school aan het radicaliseren zijn, is het zaak dat je dus niet denkt: dit is heel lastig, heel pijnlijk en heel vervelend, maar ik weet niet zo goed wat ik er aan moet doen. Zoiets vraagt van een docent dat je erop af gaat en met andere partijen gaat overleggen."
"Het onderwijs mag nooit wegstijgen. Je moet altijd het gesprek aangaan."

Minister Bussemaker
Trouw (22 januari 2015)

Het is gemakkelijk gezegd, maar ga er maar aanstaan! Hoe moet je dat gesprek aangaan met een leerling waar je een niet-pluis gevoel over hebt?

In dit informatieblad vindt u antwoord op deze vraag.

• • •

Ben jij de juiste persoon?

Ben jij de aangewezen persoon om het gesprek aan te gaan met de leerling in kwestie? Een leerplichtambtenaar die al een half jaar op de nek van de leerling zit om verder schoolverzuim te voorkomen, is wellicht niet de aangewezen persoon om een gesprek aan te knopen ook al signaleert hij het niet-pluis gevoel. Zoek een collega die nog de beste relatie heeft met de leerling en laat deze het gesprek aangaan. Het gaat erom in verbinding te blijven.

Verhelder het doel

Bedenk goed voor jezelf wat het doel is van het gesprek. Het doel is in eerste instantie niet om de leerling van mening te doen veranderen of hem/haar te overtuigen van zijn ongelijk. Daarmee bevestig je mogelijk zijn/haar beeld van de maatschappij en het gevoel dat hij/zij er niet thuishoort.

Het gaat in eerste instantie om motieven te verhelderen, voedingsbodem af te tasten en triggers in beeld te krijgen. Het primaire doel is om te achterhalen wat er speelt en wat deze leerling beweegt. Waar is hij/zij boos, bang of blij over? Radicale jongeren maken zich meestal ernstig zorgen om de wereld om zich heen. Breng een leerling aan het denken door in woorden en daden te laten zien dat het wij/zij verhaal niet klopt. Zorg voor grijs, en hou vervolgens op. Probeer niet te overtuigen of het wereldbeeld te ontkrachten.

Tips: tijdens het gesprek

- ✓ Begin met de aanleiding van het gesprek. Waardoor ontstond je zorg? Geef dit aan en koppel daar een vraag aan die oprechte interesse toont in de gevoelens van de leerling. "ik zag... / ik hoorde ... en ik ben benieuwd wat dit met jou deed / ik ben benieuwd wat er toen gebeurde in jou / ik ben benieuwd hoe jij je daar over voelt."
- ✓ Laat genoeg ruimte om te reageren. Een stilte is soms een krachtig middel om iemand te laten praten.
- ✓ Stel open en 'domme' vragen, zoals bijvoorbeeld: Wat bedoel je daarmee? Wauw, daar kijk ik van op! Kun je me daar iets meer over vertellen? Of: Kijkt iedereen op deze manier hiernaar?
- ✓ Probeer tijdens het gesprek altijd de actie/uitspraak los te zien van de leerling. Op deze manier blijf je in verbinding met de jongere. Probeer een 'wij' te vormen, bijv. 'wij Utrechters'.
- ✓ Keur denkbeelden van de leerling niet af en probeer hem of haar niet te overtuigen van het ongelijk. Daarmee creëer je een tegenstelling die niet bevorderlijk is voor de relatie.
- ✓ Op deze wijze laat je jezelf ook niet verleiden tot een inhoudelijke discussie, wat kennis zou vereisen waarover je misschien niet beschikt.

- ✓ Let op je eigen lichaamstaal en die van de leerling. Als je een heel gesloten houding aanneemt, is het moeilijk voor de leerling open te zijn. Als de leerling een gesloten houding aanneemt, probeer hem dan ontspanner te laten zitten.
- ✓ Luister naar wat er gezegd wordt en neem dat serieus. Geef desnoods aan dat je geschrokken of verrast bent. Doe dit vanuit een 'ik' boodschap. Zeg bijvoorbeeld: 'Ik schrik ervan als je zulke dingen zo zegt.'
- ✓ L-S-D kan een prettige gesprekstechniek zijn. LSD staat voor: Luister, vat samen en vraag door. Daarmee creëer je voor jezelf een rustmoment. Dit moment kun je benutten om even te laten bezinken wat er is besproken en om op basis daarvan tot een vervolgvraag te komen.
- ✓ Vergelijk het voeren van een dergelijk individueel gesprek met judoën: het gaat om vasthouden, meebuigen en het benutten van de kracht van de ander. Empathie moet in evenwicht zijn met confrontatie. Alle jongeren, ook de jongeren die (dreigen te) radicaliseren, hebben ruimte nodig om te twijfelen over waarden, normen en standpunten. Geef hen de ruimte, maar zoek kritisch mee en biedt tegenwicht.
- ✓ Sluit het gesprek af, wanneer je merkt dat je voldoende zicht hebt op de drijfveren of wanneer je merkt dat je de grip over het gesprek of over je eigen emoties verliest.

Na het gesprek

- Volg een duidelijke sanctielijn. Naarmate uitspraken en gedragingen heftiger worden, moet een leerling zoals bij elke vorm van grensoverschrijdend gedrag nadrukkelijker aangesproken en gecorrigeerd worden. Dit moet met hem/haar zijn doorgesproken. Mocht een leerling veelvuldig vloeken of schelden, kan hij gewoon berispt worden.
- Deel je zorgen met collega's. Het beste is om informatie te bundelen. Je maakt een inschatting op basis van de informatie die je uit het gesprek met de leerling hebt verkregen, maar je weet niet wat je niet weet. Soms leidt meer informatie tot een zorgelijkere casus.
- Praat met ouders als het vermoeden van radicalisering een zorg blijft. Als de zorg blijft of het contact met ouders moeilijk verloopt, kun je ook op zoek gaan naar andere personen die dichtbij de jongere staan.
- Bespreek het gedrag van de leerling in het ZAT of in een soortgelijke vereniging van relevante partners.
- Bij ernstige zorg kun je, via de netwerken in de school, contact leggen met gemeente, de politie en/of het Nationaal Coördinator Veiligheid en Terrorismebestrijding (NCTV).

Dit informatieblad is tot stand gekomen in nauwe samenwerking met Expertise-unit Sociale Stabiliteit (ESS), onderdeel van ministerie van SZW.

Radicalisering: hoe ga je het gesprek aan in de klas?

School als ontmoetingsplek

Het gesprek blijven aangaan over thema's die gevoelig liggen, is het belangrijkste wat je als docent kunt doen. De school is bij uitstek een plek om dit te doen. Jongeren van verschillende achtergronden komen hier samen en gaan het gesprek met elkaar aan. Door met hen in gesprek te blijven kan de actualiteit vanuit verschillende kanten worden belicht, en krijgen jongeren het gevoel dat ze erbij horen. Op deze manier kan gewerkt worden aan een verbreding van het wereldbeeld. Daarnaast draagt het bij aan de persoonlijke en maatschappelijke vorming van leerlingen en aan het overdragen van waarden als respect en democratie. Wij realiseren ons dat dit geen gemakkelijke opdracht.

Met het oog op sociale veiligheid is het essentieel dat je als docent samen met collega's een heldere lijn bepaalt wat betreft standpunten, inhoud, vorm en aanpak. Verlegenheid en/of angst kan ondervangen worden als iedereen weet wat te doen, waar de grens ligt en hoe te reageren als er bepaalde dingen gezegd worden. Grenzen liggen per school verschillend, en moeten dus per school vastgesteld worden. Je staat alleen voor de klas, maar collega's kunnen op deze wijze wel achter je staan.

Tips & uitgangspunten

- ✓ Laat ruimte voor jongeren om te twijfelen en te zoeken naar hun eigen waarden en visie. Zoek wel kritisch mee: biedt tegenwicht en veer waar nodig mee om zo in verbinding te blijven.
- ✓ Stel je vragend op. Dit is lastiger dan je wellicht denkt. Je kunt het oefenen door een thema in gedachte te nemen dat je heel erg aan het hart gaat. Bevraag vervolgens een andersdenkende collega op dat thema door neutrale vragen te stellen. Probeer ook je houding en lichaamstaal neutraal te houden.

"Het onderwijs mag nooit wegstijgen", zegt de minister. [...] "Je moet altijd het gesprek aangaan."

Minister Bussemaker (OCW)
Trouw (22 januari 2015)

"Het blijkt dat de meeste leraren geen problemen ervaren bij het gesprek in de klas. Toch geeft één op de vijf leraren aan het soms moeilijk te vinden om een gevoelig onderwerp te bespreken met leerlingen. Het kan niet zo zijn dat belangrijke onderwerpen, die raken aan de basis van onze rechtsstaat, onbesproken blijven in de klas."

Staatssecretaris Dekker (OCW)
Kamerbrief 1 juli 2015

Dit informatieblad is ontwikkeld voor die leraren die zich onvoldoende voelen toegerust om in de klas het gesprek te voeren over maatschappelijke en gevoelige thema's en voor die leraren die geïnspireerd willen worden. Diverse tips en werkvormen zijn verzameld ter inspiratie.

...

- ✓ Stimuleer het inlevingsvermogen. Dit kun je doen door te werken met persoonlijke verhalen of verschillende kanten van een maatschappelijke discussie te tonen met behulp van filmpjes. Ook kun je een debat organiseren waar je jongeren indeelt op een standpunt waar ze argumenten voor moeten bedenken.
- ✓ Ontkracht het wereldbeeld niet, verbreed het. Het is belangrijk om niet doelgericht te werken bij het bespreekbaar maken van moeilijke onderwerpen. Probeer niet te overtuigen of het wereldbeeld te ontkrachten. Het gaat erom dat jongeren denken en reflecteren op hun handelen en denkbeelden. Wat de school of samenleving belangrijk vindt, volgt later. Breng een leerling aan het twijfelen, door telkens weer meerdere perspectieven te laten zien.
- ✓ Besteed lestijd aan het omgaan met informatiebronnen en het bepalen van betrouwbaarheid van deze bronnen. Veel jongeren baseren hun mening op YouTube-filmpjes of Wikipedia. Journalistiek is gekleurd, het is belangrijk leerlingen hiervan bewust te maken.
- ✓ Zet jezelf in een rol als gespreksleider, en niet als coach of kennisoverdrager. Je komt niet tot een echte dialoog als je als docent de boventoon voert.
- ✓ Spreek duidelijke gespreksregels af en herhaal deze, zodat je gedurende het gesprek hier goed naar kunt terugverwijzen en eventueel sanctioneren. Maak ook duidelijk wat de sanctie is als een leerling de grens over gaat. Voor de gespreksregels kunnen debatregels een goede houvast vormen. Regels als 'laat elkaar uitpraten', 'val niemand persoonlijk aan', 'spreek kort en bondig' en 'ga in op de argumenten van de ander' lijken vanzelfsprekend, maar dat is het niet altijd. 'Spreek vanuit jezelf', 'behandel elkaar met respect' en 'doe geen generaliserende uitspraken' kunnen daarbij een goede aanvulling zijn.

...

Inspiratie!

Hieronder volgen enkele voorbeelden van methodes of aanpakken die je kunt gebruiken in de les om een maatschappelijk gevoelig gesprek aan te gaan. Dit is verre van compleet en vooral bedoeld ter inspiratie.

SLO heeft gratis lesmateriaal beschikbaar om debatteren in te zetten in het vmbo. Het is ontwikkeld om aan te sluiten bij burgerschap en richt zich daardoor vooral op het verbreden van het wereldbeeld en minder op het wedstrijdelement van een debat. Diverse debatvormen zijn voorzien van een overzichtelijk formulier en een exemplarische les over een maatschappelijk onderwerp.

Gratis te downloaden op: <http://jongeburgers.slo.nl/klas/debat/mat/>

In plaats van een snel debat, kan er ook gewerkt worden met socratische lessen. STERK geldt daarbij als basisregels: Sociaal, Talentvol, Eigenwaarde, Reflecteren en Kritisch Denken. STERK biedt lessen die geïnspireerd zijn op de klassieke socratische gesprekstechniek en richt zich op dialoog om samen te onderzoeken wat 'waarheid' is en wat gedeelde waarden zijn. Het draait daarbij om doorvragen en het opschorten van het waardeoordeel. Meer informatie op: <http://www.socratischemethode.nl/school>

De Vreedzame School heeft naar aanleiding van de ontwikkelingen rondom Charlie Hebdo een handleiding ontwikkeld om po- en vo-scholen te laten delen in de ervaringen die zij hebben opgebouwd. Naast algemene tips, concrete suggesties en gesprekstips, zijn er ook een viertal lesbrieven die gratis te downloaden zijn en direct kunnen worden ingezet in de eigen lespraktijk. Te downloaden op: <http://www.schoolenveiligheid.nl/kennisbank/lesbrief-omgaan-met-aanslag-charlie-hebdo-de-vreedzame-school/>

Diversio werkt bij peer education vaak met persoonlijke verhalen. Nieuwsitem en filmpjes zijn hiervoor een effectief alternatief. Het maakt de menselijke kant van een vraagstuk zichtbaar en verschillende perspectieven passeren de revue waardoor het wereldbeeld van de jongeren kan verbreden. Hieronder vind je een lesopzet over de actualiteiten rondom Islamitische Staat. Let wel, doel is het wereldbeeld van leerlingen te verbreden, niet om hun wereldbeeld te ontkennen.

Voorbeeld: Les over de actualiteiten omtrent IS

1. Laat een inleidend filmpje zien, bijv. <https://www.youtube.com/watch?v=3OhHhS6Zn7>
2. Maak een mindmap: Waar denken de leerlingen aan bij het onderwerp? Wat vinden ze?
3. Laat verschillende filmpjes zien waarbij het onderwerp vanuit verschillende perspectieven wordt bekeken. Bijvoorbeeld:
 - a. Verantwoording daden IS
<http://www.tubechop.com/watch/6177961>
 - b. Islamitische jonge vrouw keurt daden IS af
<https://www.youtube.com/watch?v=AFZ31Usyluk>
 - c. Speech Aboutaleb na aanslagen in Parijs
<https://www.youtube.com/watch?v=ym1Ar-BRBdw>
 - d. Het jihad-debat
https://www.youtube.com/watch?v=4ciEI0yVw_U
4. Pak de mindmap terug: Met welk filmpje ben je het eens? Met welk filmpje ben je het oneens? Wat is volgens jullie de oplossing voor het vraagstuk? Ben je veranderd van mening of juist niet en waarom?

Om leerlingen weerbaar te maken tegen radicalisering, is het wijs aandacht te besteden aan de werkwijze van ronselaars. Een manier daarvoor is om met de klas te kijken naar de documentaire 'Jong, Frans en Jihadist' van Zembla. <http://www.npo.nl/artikelen/zembla-jong-frans-en-jihadist>

Wat is betrouwbare informatie en wat niet? Media vertekent en het is zaak om leerlingen scherp te leren omgaan met bronnen en informatievaardigheden. Op www.mediawijsheid.nl is allerlei lesmateriaal te vinden voor scholen om hieraan aandacht te besteden in de les.

